

Potencijal problemske slikovnice u poticanju zajedništva i tolerancije

Vanjek, Emma

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:085047>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom](#).

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-24**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE

Emma Vanjek

POTENCIJAL PROBLEMSKE SLIKOVNICE U POTICANJU
ZAJEDNIŠTVA I TOLERANCIJE

Diplomski rad

Zagreb, rujan 2022.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE

Emma Vanjek

POTENCIJAL PROBLEMSKE SLIKOVNICE U POTICANJU
ZAJEDNIŠTVA I TOLERANCIJE

Diplomski rad

Mentorica rada:
izv. prof. dr. sc. Marina Gabelica

Zagreb, rujan 2022.

ZAHVALA:

Posebnu zahvalnost dugujem mentorici izv. prof. dr. sc. Marini Gabelica što je prihvatila mentorstvo i odobrila moju željenu temu za diplomski rad. Zahvaljujem joj na pomoći i savjetima, nesebičnosti te na uloženom trudu i vremenu koje je provela čitajući moj rad kako bi bio što uspješnije napisan. Probudili ste u meni ljubav prema slikovnicama koje najčešće dobivam za rođendanski poklon od osoba koje me zaista poznaju.

Najviše zahvaljujem svojim roditeljima Lidiji i Daliboru koji su mi uvijek bili „vjetar u leđa“. Hvala vam na bezgraničnoj ljubavi i strpljenju te jer ste uvijek vjerovali u mene i moj uspjeh. Vi ste moja najveća potpora u svemu.

Neizmerno hvala i baki Anđi kod koje sam boravila tijekom studija. Hvala jer si sve podredila meni i između ostalog ostala na 10% ormara.

Hvala mojim dragim prijateljima i bratu Petru koji su uvijek bili tu za mene, podržavali me i upućivali na pravi put. Posebice se zahvaljujem najboljoj prijateljici Luciji koja mi je uljepšala boravak na Fakultetu, dijelila sa mnom radost za svaki položen ispit i pružala mi ohrabrenje u trenucima nesigurnosti.

Također, zahvaljujem i svim ostalim članovima obitelji koji su mi na mnoge načine omogućili studiranje na neizmornoj ljubavi i svakodnevnoj podršci. Bez vas i vaše podrške ovaj put bi bio puno teži.

Ljudi, hvala vam!

Emma Vanjek

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. SLIKOVNICA	2
2.1. Povijest slikovnice	2
2.2. Vrste slikovnica	4
2.2.1. Slikovnice po obliku.....	4
2.2.2. Slikovnice po strukturi izlaganja.....	4
2.2.3. Slikovnice prema sadržaju	5
2.2.4. Slikovnice s obzirom na likovnu tehniku	5
2.2.5. Slikovnice u odnosu na sudjelovanje recipijenta	5
2.3. Funkcije slikovnica.....	5
2.3.1. Informacijsko-odgojna funkcija	6
2.3.2. Spoznajna funkcija	6
2.3.3. Iskustvena funkcija.....	6
2.3.4. Estetska funkcija slikovnice	7
2.3.5. Zabavna funkcija slikovnice.....	7
2.4. Kriteriji kvalitetne slikovnice	7
3. PROBLEMSKA SLIKOVNICA.....	9
3.1. Tematska struktura problemskih slikovnica	10
3.2. Problemska slikovnica u okviru hrvatske književnosti	10
4. ANALIZA PROBLEMSKIH SLIKOVNICA	13
4.1. Priča o Benu.....	13
4.2. Bijela vrana.....	14
4.3. Moj brat je autist.....	15
4.4. Moja prijateljica ima Downov sindrom.....	16
4.5. Perolagana noć.....	18
4.6. Kad je ljut, zeko se ozlijedi	18
4.7. Dora i naočale	20
4.8. Bursunsul i Paskualina.....	20
4.9. Obiteljski album	21
4.10. Moj razred	23

5.	ZAJEDNIŠTVO I TOLERANCIJA U RAZREDU	25
6.	POTENCIJAL PROBLEMSKE SLIKOVNICE.....	27
6.1.	Uloga i važnost problemske slikovnice u nižim razredima osnovne škole	27
6.2.	Uloga pedagoga u korištenju slikovnica u učionici.....	27
6.3.	Aktivnosti za učitelje nakon pročitanih problemskih slikovnica.....	28
6.3.1.	Izrada bedževa.....	28
6.3.2.	Čarobna kutija	29
6.3.3.	Ogledalo i ja	29
6.3.4.	Krug.....	29
6.3.5.	Pošalji obruč.....	30
6.3.6.	Obrni tepih.....	30
6.3.7.	Himna razreda	30
6.3.8.	Narukvica prijateljstva	30
7.	ZAKLJUČAK	32
8.	LITERATURA.....	33

SAŽETAK

Cilj ovog diplomskog rada je prikazati potencijal uporabe problemskih slikovnica u učionici s fokusom na razvijanje zajedništva i tolerancije. U prvom dijelu rada donosi se značenje pojma slikovnica, njezine vrste i funkcije te se prikazuje povijesni kontekst u kojem se slikovnica mijenjala. Budući da je slikovnica prva djetetova knjiga, ona je važan dio djetetovog života jer ga uvodi u svijet književnosti te dijete kroz nju otkriva svijet, spoznaje, uči i mašta. Slikovnice će kod djece stvoriti prostor za refleksiju, dijalog i interpretaciju, a njihova uloga je u isto vrijeme i edukativna i razvojna. Također, djeca će kroz slikovnicu steći znanje o emocijama i dobiti odgovore na razna pitanja. Postoji više vrsta slikovnica, a problemske slikovnice su one slikovnice koje se bave različitim problemima s kojima se djeca susreću. Na tematskoj razini, problemske slikovnice bave se djetetovim osjećajima, zdravljem, osobinama ličnosti, ponašanjem te odnosima u obitelji i društvu. One ih uče kako prepoznati moguće opasnosti i kako se postaviti prema njima. Problemske slikovnice ne služe samo djeci i roditeljima, već i učiteljima koji će kroz njih pronaći rješenja za mnogobrojne izazove koji se mogu pojaviti kod njihovih učenika, u učionici i izvan nje. U poticanju tolerancije i uvažavanja različitosti, važnu ulogu imaju učitelj i školski pedagog koji će pomoći učitelju pri interpretaciji problemskih slikovnica i provođenju aktivnosti koje slijede. Kroz problemske slikovnice učenici uče o tome koliko je važno prijateljstvo, jednakost i uvažavanje svakoga člana društva. Nakon analize problemskih slikovnica, učitelji bi s učenicima trebali organizirati i raznovrsne aktivnosti koje će također pomoći riješiti aktualne probleme iz dječjeg života.

Ključni pojmovi: problemska slikovnica, zajedništvo, tolerancija, različitost

SUMMARY

The Potential of Problem Picture book in Encouraging Unity and Tolerance

This master thesis aims to illustrate the potential that problem picture books have in the classroom with a focus on developing unity and tolerance. The topics of the paper have been treated in such a way that the meaning of the term picture book and its historical context, its types and functions, are first presented. Since the picture book is the child's first book, it is an important part of the child's life because it introduces him to the world of literature and through it the child discovers the world, the knowledge, the learning, and the imagination. Picture books will create space for children to reflect, dialogue, and interpret, and their role is both educational and developmental. Also, through it, children will gain knowledge about emotions and get answers to various questions. There are several types of picture books, and problem picture books are such picture books that deal with different problems that children face. They teach them how to identify possible dangers and how to set themselves toward them. Problem picture books serve not only children and parents but also teachers who will find solutions through them to the many challenges that may arise among their students. Through problem picture books, students will see that they are not alone in difficult situations. With their illustrations and text, they encourage tolerance, respect for each other, and accepting differences. In fostering tolerance and respect for diversity, an important role is played by the teacher and the school pedagogue who will assist the teacher in interpreting problem picture books and carrying out the following activities. After analysing problem picture books, teachers should also organize various activities with students that will also help solve the current problems in children's lives.

Key words: problem picture book, unity, tolerance, diversity

1. UVOD

Svijet možemo opisati kao šaren i pun različitosti; ljudi se po mnogo čemu razlikuju, no unatoč razlikama, svi smo jednako važni i vrijedni za našu zajednicu. O važnosti prihvaćanja različitosti djeca od najranijih dana uče u obitelji, a u tom učenju od velike pomoći mogu biti i slikovnice. Slikovnicu možemo opisati kao djetetov prozor u svijet jer ona pomaže djetetu da mašta o svijetu te da ga otkrije, spozna i uči o njemu. Slikovnica će mu pružiti odgovore na mnoga pitanja, pa i na problemska s kojima se djeca često susreću tijekom odrastanja, a koja se tiču neugodnih situacija i osjećaja s kojima se djeca ne znaju ili ne mogu nositi. U teškim situacijama djeci su potrebni odgovori na ta pitanja, a problemska slikovnica može dati odgovore upravo na njih. Problemske slikovnice učenicima će pomoći i pri razvijanju zajedništva i tolerancije u razredu. Pomoću njih učenici će upoznati različite likove koji se susreću s raznim preprekama u životu i imaju različite probleme. One ne prikazuju uljepšane priče, već govore o svakodnevnom životu i neugodnim ili neobičnim situacijama. Tijekom susreta s njima, učenici će se upoznati s likovima koji mogu imati iste probleme kao i oni, ali će i učiti o tome kako razumjeti druge, prihvatiti različitosti i osvijestiti činjenicu da nismo svi isti te da svatko može sa svojom različitostima utjecati na njegovu zajednicu. U radu će se prikazati povijesni razvoj slikovnice, opisat će se slikovničke vrste, funkcije i kriteriji koje bi kvalitetna slikovnica trebala ispunjavati. Posebna će se pozornost posvetiti problemskoj slikovnici te će se dati primjeri različitih aktivnosti koje se mogu provoditi nakon pročitanih problemskih slikovnica kako bi se potaknulo zajedništvo i tolerancija među učenicima u učionici.

2. SLIKOVNICA

U djetetovu životu slikovnica je prvo „likovno-literarno djelo“ (Verdenik, 2015). Čitajući slikovnicu, djeca će ostvariti i jedan od svojih prvih doticaja s umjetnošću jer će iskustveno učiti o naratološkim, ali i likovnim i grafičkim osobitostima slikovnice, npr. o boji, odnosu veličina i skladu itd. Budući da se u slikovnici isprepliću likovni i književni izrazi, tekst može biti od pomoći u širenju vokabulara. Prema Narančić Kovač (2015) suvremenu slikovnicu možemo odrediti pomoću dvostrukog vizualno-verbalnog diskursa, trodimenzionalnosti, interaktivnosti, specifičnog čitateljstva i relativno malog broja stranica.

Slikovnica se razlikuje od ilustrirane knjige jer je kod nje simbioza teksta i likovnosti nužna. Boje, linije i riječi stvaraju priču. Likovna i tekstualna komponenta nadopunjuju jedna drugu, daju smisao jedna drugoj, pojačavaju dojam i stvaraju priču. Slikovnica je prva i najvažnija knjiga u djetetovu životu. Pomoću nje, djeca se upoznaju sa svijetom koji ih okružuje, a istodobno ih uveseljava, odgaja i obrazuje (Šišnović, 2011).

Za slikovnicu možemo reći da je glavna vrsta dječje književnosti budući da ispunjava tri kriterija: pisana je za djecu, glavni likovi su djeca ili bića koja su bliska djeci te ju svrstavamo u dječju literaturu (Crnković i Težak, 2002).

2.1. Povijest slikovnice

Tijekom povijesti slikovnicom su se nazivale sve knjige koje su sadržavale slike, no pojam se počeo sužavati u drugoj polovici 19. stoljeća na knjige koje su namijenjene isključivo maloj djeci te u kojima dominiraju ilustracije. Pretečama slikovnica smatramo ilustrirane ABC knjižice i početnice, ilustrirane biblije, katekizme za djecu i ilustrirana izdanja basni.

Jedna od prvih slikovnica bilo je djelo Jana Amosa Komenskog. On je bio češki pedagog, pisac znanstvenik i nastavnik koji je prvi pokušao djeci predočiti svijet u slikama. Godine 1658. objavio je knjigu pod nazivom *Osjetilni svijet u slikama (Orbis Sensualim Pictus)*, a poslije toga su, čak do 1843. godine, objavljivane slične knjige i serije enciklopedijskih slikovnica (Epstein, 1991).

Nezadovoljan ponudom slikovnica, frankfurtski liječnik Henrich Hoffmann odlučio je kao poklon svom trogodišnjem sinu za Božić izraditi slikovnicu. Ona je 1845. godine puštena u prodaju pod naslovom *Lustige Geschichten und drollige Bilder mit 15 schön kolorierten Tafeln für Kindern von 3 bis 6 Jahren (Vesele zgode i šaljive slike s 15 obojenih tabli za djecu od 3 do 6 godina)*. Ta slikovnica glasi kao najpoznatija slikovnica 19. stoljeća i poznata je još pod nazivom *Struwwelpeter*

(*Janko Raščupanko*). Ova slikovnica u Hrvatskoj je objavljena tek 1925. godine (Batinić i Majhut, 2001). U slikovnici Hoffmann pokušava prikazati norme i vrijednosti građanske klase 19. stoljeća, ali na tekstualno i slikovno drugačiji način pa u njoj vidimo i neke od primjera negativnog dječjeg ponašanja koje izaziva komične efekte (ibid.).

Pojam *slikovnica* u Hrvatskoj se prvi put javlja u Hrvatsko-njemačkom rječniku Ivana Filipovića iz 1869. godine. Takve knjige tada su se mogle pronaći u našim knjižarama, no u to vrijeme još nisu postojale hrvatske slikovnice. Najranije hrvatske slikovnice objavljene su 1880. godine, no potrebno je naglasiti da se ne može sa sigurnošću reći koja je to bila prva hrvatska slikovnica. Iako su prve hrvatske slikovnice izgubljene, prvom hrvatskom slikovnicom nazivamo slikovnicu Ljudevita Varjačića pod nazivom *Nova slikovnica za malu djecu*. Ova slikovnica, kao ni preostalih sedam knjiga koje se nalaze u popisu kalendaru u Danici za 1880. godinu, nije sačuvana (Batinić u Majhut, 2001). Najstarija hrvatska slikovnica koja je sačuvana, objavljena 1885. godine pod nazivom *Domaće životinje*, u nakladi Dragutina Albrechta, a napisao ju je Josip Milaković.

Do samog početka 20. stoljeća objavljeno je svega dvadesetak slikovnica u Hrvatskoj. Autori teksta bili su hrvatski, dok su ilustratori bili stranci, uglavnom engleski ili njemački autori. Prvom pravom hrvatskom slikovnicom, slikovnicom koju je napisao hrvatski pisac, ilustrator i nakladnik, smatra se *Dječja čitanka o zdravlju* koja je objavljena 1927. godine. Tekst ove slikovnice napisala je Ivana Brlić-Mažuranić, a ilustracije je izradio Vladimir Kirin.

Hameršak (2014) navodi kako se do 1945. godine objavio velik broj slikovnica, no česte su bile greške koje su se događale zbog komercijalizacije kao što su izdavanje istih slikovnica s različitim naslovom, korice nisu imale informaciju o slikovnici i služile su samo da privuku kupca, sadržaj nije bio primjeren za hrvatsko podneblje i nisu služile kao poticaj razvoju djeteta.

Tek 60-ih godina 20. stoljeća autorski koncept slikovnice dobiva pravo značenje. Godine 1967. utemeljena je prva hrvatska nagrada za tekst i ilustraciju dječje knjige *Grigor Vitez*, a imamo i *Andersenovu nagradu* koja se dodjeljuje piscima od 1956. i ilustratorima od 1966. godine (Verdenik, 2015). U Gradskoj knjižnici na dječjem odjelu tih je godina napravljen i *Katalog ilustratora* koji se i dalje redovito popunjava.

Budući da će dobra slikovnica nastati ozbiljnim i dugotrajnim radom, za kvalitetnu slikovnicu kažemo da je složeno djelo i ozbiljan rad pa tako suvremena produkcija slikovnica u Republici Hrvatskoj ujedinjuje književnike i likovne umjetnike, a samim time ona mijenja i odnose prema

dječjim knjigama koje postaju važne knjige u životu svakog djeteta (Zalar, Kovač-Prugovečki i Zalar, 2009) .

2.2. Vrste slikovnica

Postoji mnogo različitih vrsta slikovnica i načina na koje ih možemo podijeliti. Različiti autori, nakladnici, pedagozi i kritičari klasificiraju slikovnice na temelju različitih kriterija. Berislav Majhut i Dijana Zalar (2008) donose jednu od širih klasifikacija prema kojoj dijele slikovnice po obliku, strukturi izlaganja, sadržaju, likovnoj tehnici i sudjelovanju recipijenta.

2.2.1. Slikovnice po obliku

Pod slikovnice po obliku, autori navode šest oblika slikovnice: *leporello*, *pop-up*, nepoderive, slikovnice igračke, multimedijske slikovnice i elektroničke slikovnice. *Leporello* slikovnice posebne su po svome obliku jer se otvaraju poput harmonike, a na svakoj stranici nalazi se jedna slika koja djeluje kao zasebna cjelina. *Pop-up* slikovnice su one u kojima oblici, slike i ilustracije otvaranjem stranica iskaču iz svojih dvodimenzionalnih oblika i postaju trodimenzionalne. Nepoderive slikovnice izrađuju se od materijala koji su nepoderivi i ne mogu se raskidati pa su one često izrađene od plastike ili platna. Slikovnice igračke sadrže interaktivne sadržaje kojima djeca manipuliraju prilikom listanja stranica slikovnice. Multimedijska slikovnica je slikovnica koja osim ilustracije i teksta sadrži i tekstni zvuk. Budući da se sve više primjenjuje nova tehnologija, sve prisutnije su elektroničke slikovnice koje uključuju primjenu moderne tehnologije u svome korištenju (Majhut i Zalar, 2008).

2.2.2. Slikovnice po strukturi izlaganja

Prema strukturi izlaganja, autori navode tematske i narativne slikovnice (Majhut i Zalar, 2008). Narativne slikovnice su takve slikovnice u kojima se izlaže neka priča; priča je zastupljena kroz cijeli tekst ili se u slikovnici donosi više kratkih priča, a te priče najčešće nastaju preradama bajki. Tematske slikovnice koriste teme poput obitelji, životinja, prirode i sličnoga jer prikazuju život djeteta, odnosno probleme i situacije s kojima se djeca susreću u svakodnevnome životu pa one mogu govoriti o zdravlju, razvoju, ponašanju i sličnome. Njih možemo dodatno podijeliti na poučne i umjetničke slikovnice.

2.2.3. Slikovnice prema sadržaju

Mogućnosti podjele slikovnica prema sadržaju su bezbrojne. Autori navode kako nije moguće nabrojiti sve tematske skupine koje se mogu obrađivati u slikovnicama jer one mogu govoriti o svemu što je tematski obradivo. U slikovnicama najčešće pronalazimo teme koje uključuju svakodnevni život djece, životinje, prirodu, fantastiku, različite igre, abecedne sadržaje te mnoge druge.

2.2.4. Slikovnice s obzirom na likovnu tehniku

Prema tehnikama koje se koriste pri likovnome stvaralaštvu oblikovanja slikovnice, slikovnice dijelimo na: fotografske, lutkarske, strip slikovnice, slikovnice stvarnih dječjih crteža i ilustracija umjetnika te interaktivne slikovnice. U fotografskim slikovnicama nalaze se fotografije, lutkarske nastaju izradom lutaka od različitih materijala, a u strip slikovnicama vidimo spoj stripa i slikovnice. Ako se koriste stvarni radovi djece i umjetnika, tada govorimo o slikovnicama stvarnih dječjih crteža i crteža umjetnika. Pri korištenju interaktivne slikovnice, djeca mogu donijeti odluke pomoću ranije stečenih znanja jer pomoću njih djeca mogu učiti kroz zvuk, boju, oblike i tekst. Često se u njima nalazi slika koja se može pritisnuti pa nakon toga dijete čuje zvuk koji nadopunjuje sliku i različiti magneti koji se mogu postaviti na određeno mjesto kako bi upotpunili ilustraciju (Majhut i Zalar, 2008).

2.2.5. Slikovnice u odnosu na sudjelovanje recipijenta

Autori navode da prema sudjelovanju recipijenta, slikovnice dijelimo na one kojima dijete može samostalno baratati i one za koje je potrebno aktivno sudjelovanje odraslih osoba u njihovom čitanju kako bi se provele aktivnosti vezane uz slikovnice. Tako je za njih potreban pripovjedač tj. odrasli čitatelj koji je posrednik između djeteta koje još je zna čitati i slikovnice, ali je i veza između književnoga teksta i ilustracije (Majhut i Zalar, 2008).

2.3. Funkcije slikovnica

Svrha slikovnice se s vremenom mijenjala i proširivala. Slikovnice utječu na dijete u raznim aspektima: pedagoškim, psihološkim, umjetničkim i jezičnim.

Svrha je slikovnice pomoći djetetu otkriti svijet i medij pisane riječi; razvija spoznajni svijet djeteta; izaziva emocije; razvija govor i bogati fond riječi; zadovoljava potrebu za novim. Pokazuje odnose u ljudskoj okolini, pomaže sposobnosti pamćenja i zapamćivanja logičkih

odnosa. Predočuje pojave koje dijete ne susreće, tehnička dostignuća, prometna sredstva. Navikava na uporabu knjige, razvija potrebu za njom, pruža djeci da vide očima umjetnika. To je iznimno važno jer je pristup slikovnicama, zapravo, mala pokretna izložba koja je dostupna i najmanjoj djeci (Zalar, Kovač-Prugovečki i Zalar, 2009, str. 5).

Čačko (2000) ističe nekoliko funkcija slikovnice koje korespondiraju s potrebama djece u odgoju u predškolskoj dobi i u dobi čitatelja početnika, a to su: informacijsko-odgojna funkcija, spoznajna funkcija, iskustvena funkcija, estetska funkcija i zabavna funkcija.

2.3.1. Informacijsko-odgojna funkcija

S obzirom na to da je knjiga nepresušni izvor znanja, informacijsko-odgojna funkcija tiče se toga da će dijete u slikovnici dobiti odgovore na mnoga pitanja koja će postaviti roditeljima ili samima sebi, a može dati i odgovor na probleme koji se do sada nisu dogodili ili koje nije zamjećivalo. Dijete pomoću slikovnice saznaje da su knjige izvor znanja, a istovremeno čitajući razvijaju vlastito mišljenje i analiziraju, sintetiziraju, uspoređuju, uopćavaju i počinju shvaćati apstraktne pojmove. Također, ona pomaže roditeljima jer će uz nju na ispravan način moći pojasniti djeci kako oni mogu razumjeti promjene, odnose među stvarima i pojavama te razmišljati izvan okvira. Sam čin učenja pomoću slikovnice djeci ne predstavlja napor jer ju oni shvaćaju kao igru, a ne zadaću koju moraju obaviti (Martinović i Stričević, 2011).

2.3.2. Spoznajna funkcija

Spoznajna funkcija slikovnice odnosi se na provjeru spoznaja o stvarima, odnosima i pojavama. Uz pomoć slikovnica, djeca imaju priliku provjeriti jesu li njihove spoznaje i iskustva ispravni te jesu li njihovi stavovi adekvatni (Čačko, 2000).

2.3.3. Iskustvena funkcija

Dijete iz slikovnice uočava različite običaje, kulturu i vjeru. Iskustvena funkcija slikovnice odnosi se na mogućnost upoznavanja različitih okruženja kroz sadašnje i prošlo vrijeme te nudi priliku za uspoređivanjem svoga života i života druge djece širom svijeta (Čačko, 2000). Ne samo da pruža posredno iskustvo djetetu, već slikovnica uči dijete o multikulturalnosti, multietničnosti, posebnim potrebama pojedinaca i iskustvima koja su traumatična poput rata (Nikolajeva, 2003).

2.3.4. Estetska funkcija slikovnice

Estetska funkcija ima vrlo važnu ulogu u slikovnici budući da kod djeteta razvija osjećaj ljepote, izaziva emocije i djeluje na inteligenciju. Upravo zbog toga važno je prilikom izrade slikovnica obratiti pažnju na njihovu estetiku jer sam izgled slikovnice mora privući djecu kako bi ona uopće posegnula za knjigom i omogućila razvijanje osjećaja za lijepo već od najranije dobi (Čačko, 2000).

2.3.5. Zabavna funkcija slikovnice

Igra je u djetetovom životu izuzetno važna. Posljednja i izuzetno bitna funkcija slikovnice upravo jest ona zabavna. Martinović i Stričević (2011) govore o tome kako postoje slikovnice koje djecu potiču na igru i zabavu. Zabavna funkcija slikovnice naglašava da dijete slikovnicu mora koristiti s lakoćom i svojevolumeno te mu ne smije biti „dresura“ koja djetetu knjigu može učiniti dosadnom i odbojnom. Kako bi izgradili pravilan odnos prema knjizi, uvjet je lakoća uz koju dijete upija znanje koje može na prvi pogled biti skriveno.

2.4. Kriteriji kvalitetne slikovnice

Odabrati kvalitetnu slikovnicu nije ni jednostavno niti lako. Ona mora kod djeteta stvoriti interes za čitanje kako bi ono voljelo provoditi vrijeme slušajući priče i uživajući u raznim aktivnostima koje su vezane za pročitane slikovnice. Razliku između dobre i loše slikovnice objašnjava Mira Čudina-Obradović (2008) te ističe da postoje slikovnice koje su iznimno kvalitetne, ali i da ima slikovnica prepunih kiča. Kič-slikovnice pune su sladunjavih i stereotipnih slika te šablonskih crteža, a šund je književno loše štivo. Najčešće se ne navodi autor takvih slikovnica. Tekstovi u takvim slikovnicama često nemaju smisla i jezično su neispravni. S druge strane, postoje slikovnice u kojima je tekst jednostavan, smislen, kratak i zaokružen u cjelinu, a ilustracije su maštovite, bogate i potiču djecu na nove likovne doživljaje.

Slikovnice ne bismo trebali kupovati u samoposluzi ili na benzinskim postajama, već se trebamo okrenuti izvorima poput knjižnice ili se konzultirati sa stručnim osobama (Čudina-Obradović, 2008). Ovdje vrlo važnu ulogu imaju upravo roditelji i osobe koje se brinu o djeci jer oni moraju pažljivo odabrati slikovnice kako ne bi, čak prije nego dijete ima priliku razviti se, pokvarili dobar ukus. Roditelji često nisu sigurni koje su slikovnice primjerene njihovoj djeci, a neki nisu ni svjesni koliko su one važne u djetetovu razvoju i životu. Roditelji trebaju biti dobro informirani kako bi

bili u stanju odabrati ono što će najbolje odgovarati potrebama djeteta te kako ne bi djetetu dali nemaštovitu, neprimjerenu dječjoj dobi i stereotipnu slikovnicu (Centner, 2007).

Vlasta Vizek Vidović i Dubravka Hrabar (1999) navode da slikovnice za djecu od rođenja do druge godine života trebaju imati jasne i bogate ilustracije s malo teksta brojlica ili ponavljanjem riječi. One trebaju biti izrađene od mekih, savitljivih i nepoderivih materijala koji se mogu savijati te se teško trgaju. Budući da u trećoj i četvrtoj godini života djecu počinju zanimati priče o ljudima i životinjama, svakodnevnim događajima i aktivnostima, tada su pogodne priče u kojima djeca mogu predviđati što će se dogoditi jer imaju jednostavan zaplet. U toj dobi djeci su također zanimljive i klasične bajke s opasnim situacijama i sretnim završecima. U toj dobi djeca ponekad sama dovršavaju priču i uživaju u šaljivim elementima. Raspon pažnje znatno je proširuje u petoj i šestoj godini života. Tada će se djeca moći usredotočiti na različite književne žanrove iako i dalje koriste slike kako bi lakše pratila složenije zaplete.

Šišnović (2011) navodi da slikovnice s bogatijim sadržajem i ilustracijama odgovaraju starijoj djeci. Također, valja napomenuti i da sadržaj slikovnica treba ići od jednostavnijeg ka složenijem i od poznatoga prema nepoznatome. Treba pratiti razvoj djeteta i postupno upotpunjavati dječje znanje.

3. PROBLEMSKA SLIKOVNICA

Čičko (2000, str. 18) navodi da „niti jedna životna situacija nije toliko neugodna ili neobična da se o njoj ne bi moglo progovoriti riječju i slikom” dok problemsku slikovnicu opisuje kao slikovnicu iz svakodnevnog života koja u središte zanimanja stavlja dijete te se bavi temama iz svakodnevnog, stvarnog života pritom ne priznajući postojanje tabu-tema.

U problemskim se slikovnicama čitateljima prikazuju svakodnevne situacije, nude se rješenja problema ili one potiču na samostalno pronalaženje istih (Zalar, Kovač-Prugovečki i Zalar, 2009). Na policama se više ne mogu naći samo slikovnice koje prikazuju sretan i veseo život s braćom, sestrama i roditeljima jer svakodnevni život nije uvijek skladan pa nije uvijek takav. Neka od najboljih iskustava koja djeca mogu iskusiti su bolesti, smrti, rastave roditelja, zlostavljanje, itd. Upravo iz ovog razloga postoje problemske slikovnice jer pomoću njih djeca mogu vidjeti da nisu jedna u ovoj situaciji i da postoje rješenja dok se nalaze u bolnim i teškim trenucima u životu. Za to nije važno tko su likovi u slikovnicama jer to mogu biti djeca, ali i mladunčad zeca, nilskog konja ili bilo koje druge životinje, bitno je da se djeca mogu poistovjetiti s likovima te da im one mogu pomoći jer će im svojim primjerom pokazati kako se ponašati ako se oni ikada pronađu u takvoj ili sličnoj situaciji (Čačko, 2000).

Stvoriti problemsku slikovnicu nije lak zadatak; to je odgovoran, osjetljiv i nimalo jednostavan posao te mu se tako treba i pristupiti. Upravo zato Čačko (2000) navodi da je važno da tim sastavljen od niza stručnjaka radi pri projektu stvaranja slikovnice, sastavljenog od psihologa, terapeuta, pedagoga i kvalitetnih umjetnika. Vrlo važno je da se oni mogu poistovjetiti s djecom i da mogu shvatiti njihove probleme. Oni zajedno stvaranjem slikovnica djeci trebaju dati moguć izlaz iz situacija u kojima se trenutno nalaze. Unatoč tome što problemske slikovnice pružaju odgovore na dječja pitanja i probleme, djeca ne mogu riješiti problem samo uz pomoć slikovnice. One će im pomoći pri objašnjavanju problema i ponuditi im moguća rješenja, ali vrlo važna je uloga roditelja, skrbnika ili odgajatelja koji će djeci objasniti problem i ponuditi rješenja istoga (Čačko, 2000).

Najčešće teme suvremenih problemskih slikovnica su emocije o kojima autori često pišu jer ih djeca vrlo često ne znaju primjerenom izraziti i nerijetko ih potiskuju. One pomažu djeci pri problemima kao i onima poput mentalnog i seksualnog zlostavljanja koje postaje sve učestalije.

3.1. Tematska struktura problemskih slikovnica

Hrvatsko knjižničarsko društvo 2006. godine objavilo je brošuru u „Čitajmo im od najranije dobi“ u kojoj se nalazi tematski popis problemskih slikovnicama s bilješkama. Hela Čičko izabrala je i razvrstala problemske slikovnice po situacijama s kojima se djeca susreću tijekom odrastanja. Problemske slikovnice koje je preporučila razvrstane su po kategorijama: emocije, osobine ličnosti i ponašanje, odnosi u obitelji i društvu te zdravlje.

Pod kategoriju *Emocije* spadaju slikovnice u kojima se obrađuju teme kao što su strah, ljutnja, sreća, tuga, ljubomora i osjećaj odbačenosti. Ove slikovnice pomažu djeci da lakše prihvate problemske situacije s kojima se susreću tijekom odrastanja dok govore o raznim emocijama. Primjer takve slikovnice je slikovnica *Semafor Filip*, autora Dane Hodaka, koja govori o osjećaju odbačenosti.

Sljedeća kategorija je kategorija *Osobine ličnosti i ponašanje*. U njoj se nalaze slikovnice s temama kao što su kulturno higijenske navike (pranje ruku, problemi s mokrenjem), darežljivost, hrabrost, moralno ponašanje, neposlušnost, nespretnost, neznanje, odgovornost, odrastanje, odvikavanje od nekih navika (npr. sisanje palca ili dude), ophođenje s neznancima, opraštanje, potrošački mentalitet, rad na sebi, radne navike, sebičnost, pretjerano gledanje televizije i usamljenost. Primjer takve slikovnice je slikovnica *Nemaš pojma, Grizlijane*, autorice Ane Đokić Pongrašić, koja govori o temama nespretnosti i neznanja.

U kategoriji *Odnosi u obitelji i društvu* nalaze se slikovnice koje progovaraju o dječjim pravima, nasilju, neprihvatanju u društvu, netoleranciji, prijateljstvu, poštivanju privatnosti, razvodu roditelja, svađi, toleranciji i uvažavanju različitosti, zajedništvu i zlostavljanju (seksualno i fizičko zlostavljanje). Primjer takve slikovnice je slikovnica *Priča o maloj gusjenici Lahorki*, autorice Melite Kraus, koja govori o različitosti.

Kategorija *Zdravlje* obuhvaća teme poput raznih bolesti, odlaska u bolnicu, mucanja i prehrane. Ove slikovnice pomažu djeci i pri odlasku zubaru ili kod ostanka u bolnici kako bi se djeca lakše nosila s navedenim situacijama. Primjer takve slikovnice je slikovnica *Mucka*, autorice Sanje Pribić, čija je tema mucanje.

3.2. Problemska slikovnica u okviru hrvatske književnosti

Na hrvatskom su tržištu teme slikovnica uglavnom vezane uz tematiku životinja, igara, prijevoznih sredstava, sporta i dječje svakodnevice. Hrvatski autori često izbjegavaju pisati o teškim temama,

naročito kada su ta djela namijenjena djeci. Zato su problemske slikovnice u knjižnicama uglavnom stranih autora. Ovo najbolje možemo vidjeti iz popisa, već spomenutoga u radu, preporučenih slikovnica koje je objavilo Hrvatsko knjižničarsko društvo. Od ukupno 87 slikovnica s popisa, samo je 19 hrvatskih autora od kojih se ističu: Sanja Pilić, Biserka Petrečija, Željka Horvat Vukelja, Melita Kraus, Ivana Bjelišev, Ana Đokić Pongrašić, Grigor Vitez, Irena Bekić, Ivona Brezinović, Daniela Kulot, Đurđa Miklaužić, Mirjana Krizmanić, Tatjana Gjurković i Tea Knežević i ostali (Čičko, Danev, Dragoja i Sultan, 2006).

„Djevojčica koja nije voljela jesti“ ili drugog naziva „Balončica“ autorice Željke Horvat Vukelja jedna je od prvih problemskih slikovnica objavljenih u Hrvatskoj. Ova slikovnica govori o djevojčici koja je izbjegavala zdravu hranu te je jela samo čokoladu i slatkiše pa ju je vjetar odnio u oblake jer je bila jako mršava.

Kako bi se djeca i njihove značajne odrasle osobe nosile s izazovnim situacijama s kojima se susreću tijekom odrastanja, izdavačka kuća Evenio „nudi problemske slikovnice čije teme oživotvoruju stvarne i realne situacije života u određenoj zajednici koji se manifestiraju u obiteljskom ali i institucionalnom kontekstu kao što su ustanove ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja“ (Izdavačka kuća Evenio d.o.o., 2022). Teme slikovnica razvrstane su prema kategorijama koje obrađuju osjećaje kao što su sreća, lutnja, tuga i strah, a glavni junaci nalaze se u situacijama kao što su: „dijeljenje radosti, radovanje zbog drugoga, sreća zbog materijalnih stvari, prekomjerne reakcije iskazivanja sreće, grižnje, samoozljeđivanja, potiskivanje osjećaja i pojava psihosomatskih tegoba, pružanje otpora na postavljene granice, strah od novih i nepoznatih situacija, strah od kritike, strah od gubitka roditeljske pažnje, strah od odvajanja od roditelja, tuga zbog neuspjeha tuga zbog gubitka voljene osobe, tuga zbog razdvojenosti te tuga zbog gubitka roditeljske pažnje“ (Izdavačka kuća Evenio d.o.o., 2022).

Mladen Kušec napisao je seriju slikovnica u kojima je naglašena važnost društvenog, emocionalnog i tjelesnog razvoja djeteta. Njegov nakladnički niz ima u svakoj kategoriji osam slikovnica. Neki od najpoznatijih naslova su: *Priča o cvijeću i strpljivoj djevojčici*, *Priča o dječaku koji je volio pomagati*, *Priča o dječaku koji je uvijek kasnio*, *Priča o najboljim prijateljima* i mnoge druge.

Nadalje, važno je spomenuti i Sanju Polak koja je pod nakladništvom Extrade 2018. izdala serijal slikovnica pod nazivom *Moj svijet vrlina*. Serijal se sastoji od pet slikovnica: *Tomi je hrabar*, *Tomi je obziran i ljubazan*, *Tomi oprašta*, *Tomi surađuje u skupini* i *Tomi uči biti poslušan*.

U središte pažnje većina autora hrvatskih suvremenih problemskih slikovnica stavlja stjecanje socijalno-emocionalnoga znanja, stavova i vještina prepoznavanja i upravljanja emocija, kako uspostaviti i održati odnos s drugima te kako učinkovito donijeti odluke (Payton, i dr., 2008).

4. ANALIZA PROBLEMSKIH SLIKOVNICA

Problemske slikovnice kod djece mogu poticati toleranciju i prihvaćanje različitosti. U nastavku slijedi analiza nekih od takvih slikovnica. Ove slikovnice govore također sadrži teme kao što su ljutnja, odbačenost, svađa, prijateljstvo i seksualno zlostavljanje. Analizirane su slikovnice: *Priča o Benu*, *Bijela vrana*, *Moj brat je autist*, *Moja prijateljica ima Downov sindrom*, *Perolagana noć*, *Kad je ljut, zeko se ozlijedi*, *Dora i Naočale*, *Bursunsul* i *Paskualina*, *Obiteljski album* i *Moj razred*.

4.1. *Priča o Benu*

Slikovnica pod nazivom *Priča o Benu* nastala je tijekom projekta RO-ufos-luna-MI čiji je cilj bio integrirati romsku i socijalno ugroženu djecu u odgojno-obrazovni sustav. Autori ove slikovnice su djeca Dječjeg vrtića „Cvrčak“ i Dječjeg vrtića „Šećerana“ te Ivana Milošević Živković. Slikovnica je ukrašena crtežima koji su nastali tijekom projekta, a pisana je dvojezično, na hrvatskome i romskome jeziku.

Slika 1. Naslovnica slikovnice *Priča o Benu*

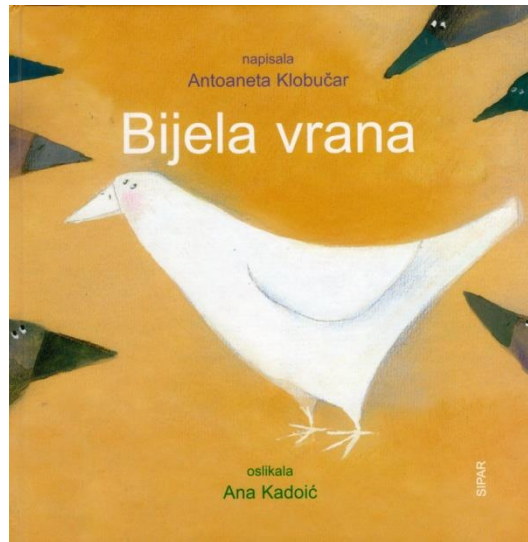
Priča o Benu govori o prijateljstvu psa Bena i dječaka Olivera. Benu su se svi rugali zbog njegovog izgleda. Bio je crn i čupav, no unatoč tome, Oliver ga je jako volio i bio mu je jedini prijatelj. Oliver se volio igrati s Benom i ići s njim na jezero na kojemu su se često zabavljali. Tamo je Ben volio plivati i nakon toga se valjati po prašini. Oliver je uvijek branio Bena dok su mu se djeca rugala i

govorila mu da je on ružno čudovište. Dječak Oliver pokušavao je braniti Bena te objasniti djevojčici Loli i ostaloj djeci da ljepota dolazi iznutra, a ne izvana. Njemu nije mu bilo drago što su osuđivali Bena, koji mu je bio jedini prijatelj, zbog njegova izgleda. No, jednog dana se djevojčica Lola utapala, a Ben ju je spasio nesebičnom akcijom. Tada je svima dokazao da nas izgled ne definira. Nakon što je Ben spasio Lolu, ona je shvatila da su njegove riječi bile točne i da ljepota zaista dolazi iznutra te su na kraju priče Oliver, Ben i Lola postali najbolji prijatelji.

Ova slikovnica nosi poruku da se nikoga ne bi trebalo suditi na temelju izgleda te je stoga izrazito vrijedna za poučavanje. Unatoč tome što je Ben neuredan, čupav i crn, on je bio vrlo dobar i hrabar. Ova priča daje vrlo važnu poruku o prijateljstvu, a to je ona da ne moramo svi biti jednaki kako bismo mogli biti prijatelji te da je pomaganje i prihvaćanje nužno.

4.2. Bijela vrana

Slikovnicu pod nazivom *Bijela vrana* napisala je Antoaneta Klobičar, a ilustrirala Ana Kadoić. Ova slikovnica govori o vrani koju svi zovu Bijela upravo zato što je bijele boje, a ne crne kao sve ostale vrane. Druge vrane rugale su se Bijeloj iako je učila brže od svojih braće i sestara, naučila je prva letjeti i bila je izrazito spretna. Svi su je vrijeđali tako što su joj govorili da je ružna i da je čudovište. No, Bijela je bila i izrazito uporna. Vježbala je letjeti kako bi svima pokazala da je i ona prava vrana unatoč tome što njezino perje nije crno, već bijelo. Novi problemi nastali su nakon usavršavanja letenja jer je Bijela postala jedna od najboljih letača pa je ostatak jata postao ljubomoran. Zbog toga što su ostale vrane bile takve prema njoj, Bijela je često letjela sama, a jednoga dana se čak pridružila jatu gusaka s kojima je preletjela čak pola puta do juga što nije mogla ni jedna vrana osim nje. Jednog dana, zatrovale su se biljke i kukci te je nestalo pitke vode. Vrane nisu imale što jesti pa je Bijela odlučila reći glavnoj vrani da pođu na jug kako bi imale što jesti jer će inače sve vrane umrijeti, no naišla je na odbijanje. Bijela vrana odlučila je ići na jug i povesti sve koji žele ići s njom. Spas su pronašle sve vrane koje su odlučile ići s Bijelom, a ostale su umrle.

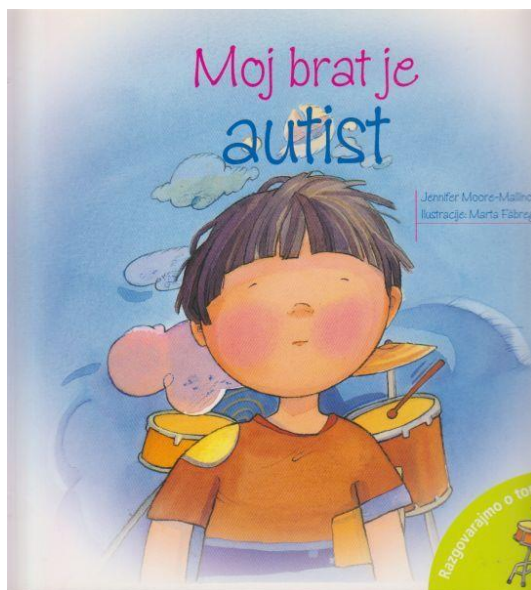
Slika 2. Naslovnica slikovnice *Bijela vrana*

Ova slikovnica priča priču o tome kako je biti drugačiji od drugih, odnosno, kako je biti bijela vrana, crna ovca ili ružno pače. Iz ove slikovnice, djeca će dobiti informaciju o tome kako se ne trebamo ponašati prema onima koji se od nas razlikuju i koji su po nečemu drugačiji te kako bismo se mogli ponašati. Ova slikovnica zagovara o prihvaćanju različitosti, a namijenjena je za djecu u dobi od 5 do 12 godina. Također, slikovnica nosi poruku i kako bismo se trebali ponašati prema prirodi te iznosi važnost čuvanja prirode kako bismo izbjegli onečišćenja voda, zraka i zemlje.

4.3. Moj brat je autist

Problemska slikovnica *Moj brat je autist* djelo je autorice teksta Jennifer Moore-Mallinos i ilustratorice Marte Fabrega. Ova slikovnica opisuje stanje koje pogađa mnoge obitelji. Medicinski stručnjaci tek počinju razumijevati različite stupnjeve autizma te kako oni utječu na autističnu djecu i njihovu obitelj. Kroz nju možemo vidjeti kako je prikazano autistično dijete iz gledišta njegova brata.

Slikovnica *Moj brat je autist* pripada seriji slikovnica *Razgovarajmo o tome!* koja potiče djecu mlađeg uzrasta da se nose s problemima koji ih okružuju i da razumiju druge koji imaju određene probleme. Svaki naslov u ovoj seriji slikovnica govori o razumijevanju različitih situacija s kojima bi se djeca mogla susresti tijekom odrastanja. Također, svaka knjiga u ovoj seriji na kraju nudi korisne savjete za roditelje.

Slika 3. Naslovnica slikovnice *Moj brat je autist*

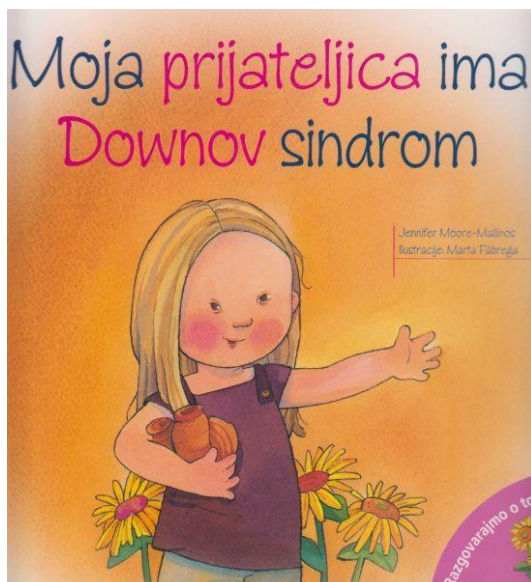
Glavni likovi ove slikovnice su dječak Bruno i njegov brat. Bruno je autistični dječak koji je dobio ispad bijesa nakon što mu jedan dječak uzeo keks, a njegov brat je odlučio pobjeći umjesto da mu pomogne jer mu je bilo neugodno zbog Brunina ponašanja pred prijateljima. Putem ga je zaustavila učiteljica koju je Brunin brat zamolio da mu objasni što je autizam. Uz učiteljičinu pomoć, djeca su saznala da se ne treba sramiti autizma i da se ne smije rugati nekome zbog toga. Objasnila mu je da autistične osobe mogu imati različite probleme, ali da je u redu biti ono što jesmo jer i osobe s autizmom mogu biti uspješne.

Ovom knjigom autorica govori djeci da trebaju biti strpljiva i razumljiva kada se suoče s osobama s autizmom. Unatoč tome, ova knjiga zanemarila je pitanje što i zašto možemo učiniti, a nosi i poruku koja može biti dodatno omalovažavajuća: „Autizam se ne može izliječiti, i zato svi u obitelji moraju naučiti dijeliti problem“. Također, budući da ova slikovnica ne govori o osjećaju osramoćenosti Brunina brata, pri čitanju ove slikovnice valjalo bi s djecom provesti razgovor o tome.

4.4. Moja prijateljica ima Downov sindrom

Slikovnica *Moja prijateljica ima Downov sindrom* pripada istoj seriji slikovnica te ima istu autoricu teksta i ilustratoricu kao i slikovnica *Moj brat je autist*. Ova slikovnica gleda na Downov sindrom

iz djetetove perspektive budući da djeca ponekada mogu biti zbunjena i imati mnogo pitanja kada se susreću s Downovim sindromom.

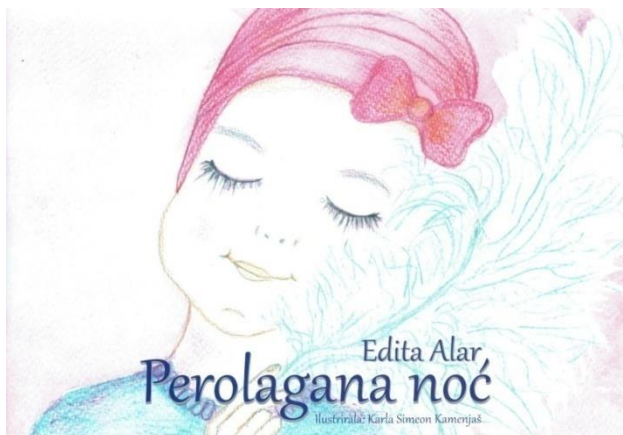
Slika 4. Naslovnica slikovnice *Moja prijateljica ima Downov sindrom*

Ova slikovnica priča priču o dvije djevojčice koje se upoznaju u ljetnom kampu i prijateljstvu koje se razvija unatoč tome što jedna od djevojčica ima Downov sindrom. Marta je djevojčica s Downovim sindromom, a talenti su joj lončarstvo i sviranje gitare. Druga djevojčica trebala je Marti pružiti pomoć pri nastupu, no zapravo je Marta bila ona koja je pružala pomoć. Tada su i Marta i djevojčica shvatile da se sve prepreke mogu svladati ako pomažu jedna drugoj te da je svima ponekad potrebna pomoć.

U ovoj slikovnici djecu se potiče da pređu preko prepreka koje mogu postojati između djece te da se pomažući jedni drugima mogu prevladati strahovi i poteškoće te postići jako puno. Nažalost, ni ova slikovnica ne promovira pozitivnu sliku koju bi trebala. U trenutku kada su djeca pitala bi li djevojčica Marta trebala ići u poseban kamp jer joj treba pomoć, odgovor je bio da je kamp namijenjen svima te je zatim krenuo razgovor o fizičkim razlikama koje djeca mogu primijetiti. Slikovnica ne navodi razloge zašto bi djevojčica mogla ostati u kampu ni njene vrline, nego ističe fizičke razlike i nedostatke, no ne ističe činjenicu da svi imamo razlike, ali i puno toga zajedničkog.

4.5. *Perolagana noć*

Slikovnicu *Perolagana noć* napisala je Edita Alar, a ilustrirala Karla Simeon Kamenjaš. Slikovnica je napisana sa svjesnošću da su djeca često svjedoci događanja koja imaju negativan utjecaj na njih i zbog kojih se mogu osjećati i ponašati neprikladno.

Slika 5. Naslovnica slikovnice *Perolagana noć*

Ova slikovnica govori o djevojčici Zari koja je bolesna i njenom anđelu čuvaru koji se zove Rubin. Zara je tužna jer zbog bolesti ona ne može plesti kosu kao njene prijateljice, a ne može ni ići van niti trčati. Zarina majka rekla je Zari da njen anđeo čuvar Rubin skuplja njene suze i odnosi teret kada od ona plače te joj na taj način pomaže pri nošenju s bolesti. Jedne noći, anđeo čuvar Rubin posjetio je Zaru jer je bila jako tužna te ju je odveo u Dolinu suza u kojoj je sve bilo lijepo i mirisno. Rubin je razveselio Zaru kada joj je pokazao da su u Dolini suza svaka biljka i stablo zalijevani suzama ljudi koje skupljaju njihovi anđeli čuvari. Na kraju slikovnice, anđeo čuvar Rubin obećao je Zari da će uvijek biti uz nju.

Perolagana noć preporučena je roditeljima, odgojiteljima i učiteljima zbog njezina bogata sadržaja na temelju kojega se mogu obraditi teme iz različitih nastavnih predmeta. Kroz ovu toplu priču, djeca će se poistovjetiti s glavnim likom, događajima, ali i prepoznati sebe, svoje osjećaje i osjećaje drugih ljudi.

4.6. *Kad je ljut, zeko se ozlijedi*

Slikovnicu *Kad je ljut, zeko se ozlijedi* napisale su Tatjana Gjurković i Tea Knežević, a ilustratorica je Jelena Brezovac. Slikovnica pripada seriji „Ljutnja“ kojoj pripadaju još 4 slikovnice koje govore o različitim načinima izražavanja ljutnje.

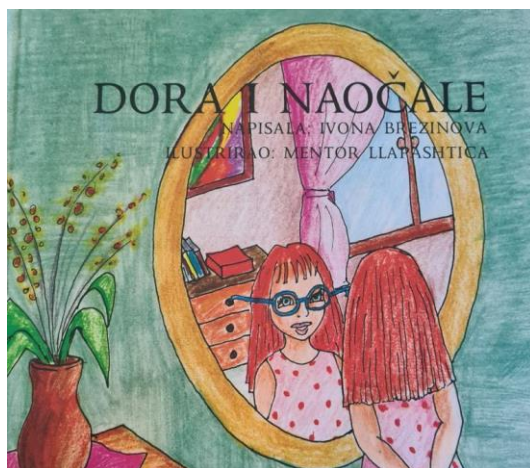
Slika 6. Naslovnica slikovnice *Kad je ljut, zeko se ozljeđuje*

Slikovnica govori o zeki koji živi na seoskom imanju ostalim životinjama. Budući da se voli igrati, odlučio je naći drugu životinju s kojom će se moći igrati. Prva životinja kod koje je otišao bio je prašćić koji je nakon nekoliko postavljenih pitanja postao dosadan pa mu je naredio da ode negdje drugdje. Druga i treća životinja bile su ovčica i patkica. One su igrale igru oponašanja te su također otjerale zeku kao i prašćić jer je zeko opet postavljao previše pitanja. U tom trenutku zeko se jako naljutio jer mu se učinio da ga svi odbacuju te je od silne ljutnje udario šapom u drvo i tako se ozlijedio te glasno viknuo od boli. Srećom, u istome selu živjela je i mudra sova koja mu je rekla da je normalno da je ljut, ali da ne smije ozlijediti ni sebe ni drugoga te da treba biti pažljiv. Nakon što mu je sova objasnila kako si može pomoći u budućnosti, došle su ovčica i patkica koje su zeku pozvale na igru te se zatim zabavljala cijela farma.

Kroz ovu slikovnicu prožima se tema ljutnje koja se izražava kroz samoozljeđivanje. Ljutnja često preplavljuje malu djecu koja se ne znaju kako se nositi s tim osjećajem pa im treba pomoć odraslih osoba kako bi znali kako iskazati ljutnju na prihvatljiv način. Ako oni ne izraze osjećaj ljutnje kroz verbalizaciju ili neki drugi način, osjećaj ih može preplaviti, a kako bi olakšali to stanje, djeca olakšanje mogu tražiti kroz samoozljeđivanje. U podlozi samoozljeđivanja, osim ljutnje, mogu biti i „osjećaj tuge, usamljenosti, otupjelosti ili bespomoćnosti, odnosno nedostatka kontrole“ (Izdavačka kuća Evenio d.o.o., 2022).

4.7. *Dora i naočale*

Slikovnicu *Dora i naočale* napisala je Ivana Březovina, a ilustrator je Mentor Llapashtica. Slikovnicu je izdalo Pučko otvoreno učilište Korak po korak 2005. godine.

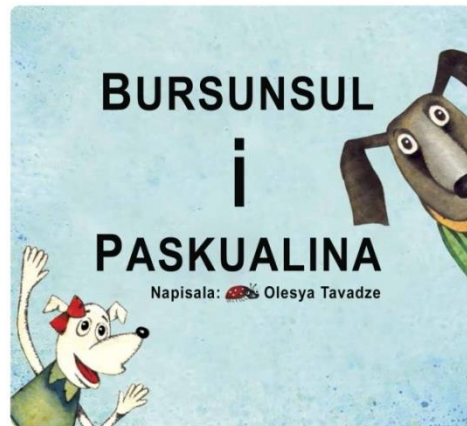
Slika 7. Naslovnica slikovnice *Dora i naočale*

Ova slikovnica govori o petogodišnjoj djevojčici Dori koja živi u obitelji u kojoj svi članovi, osim nje, nose naočale. Budući da je jedina u svojoj obitelji koja ne nosi naočale, ona se osjeća zbunjeno i kao da im ne pripada jer je drugačija. Kako bi bila kao njena obitelj, smislila je dva načina pomoću kojih će „postati ista“ kao njeni roditelji ili brat Martin. Prvi pokušaj bio je crtanje naočala plavim flomasterom na zrcalu. Kada se pogledala, izgledalo je kao da nosi naočale te je izgledala kao mama. Drugi način bio je uzimanje tatinih naočala dok je on spavao. Dora je čak napravila naočale od žice svojim životinjama kako bi bili pravi članovi njene obitelji. Na kraju priče, Dora shvaća da su svi ljudi različiti te da je upravo to ono što ih čini posebnima.

Ova slikovnica stavlja nošenje naočala u pozitivno svjetlo, što može biti od velike pomoći onima koji se boje ili srame nositi svoje naočale. Ova ohrabrujuća priča, koja govori o djevojčici Dori koja ima osjećaj da se ne uklapa u svoju obitelj, korisna je pogotovo za djecu koja se osjećaju izostavljeno ili drugačije.

4.8. *Bursunsul i Paskualina*

Slikovnicu *Bursunsul i Paskualina* napisala je Olesya Tavadze, a ilustrirao Evgueni Ivanov. Slikovnica je objavljena 2008. godine, a online je besplatno dostupna zvučna verzija slikovnice, isto kao i slikovnica *Dora i naočale*, u sklopu programa „Krenimo zajedno“.

Slika 8. Naslovnica slikovnice *Bursunsul i Paskualina*

Ova slikovnica govori o Bursunsulu i Paskualini. Oni su dva vrlo različita psa, ali se slažu iznimno dobro. Razlikuju se jedan od drugoga, ali i od svih ostalih. Bursunsul, veliki crni pas i Paskualina, mali bijeli pas, bili su pravi prijatelji. Voljeli su sve raditi zajedno pa su se zajedno išli igrati, spavati, a voljeli su zajedno i ići u šumu i jesti. Jednoga dana, Paskualina je uzela Bursunsulovu kost. To je jako naljutilo Bursunsula pa je iz ljutnje ugrizao Paskualinu za uho. Tada su prestali biti prijatelji i više ništa nisu radili zajedno. Sami su išli spavati, igrati se i jesti. Na kraju slikovnice, Bursunsul shvaća koliko je prijateljstvo važno pa je Paskualini dao kost. Zatim su se pomirili te su opet postali najbolji prijatelji.

Osim što slikovnica govori o važnosti prijateljstva, ona potiče čitače i na prihvaćanje razlika. Kroz nju, djeca će naučiti da svi trebaju prijatelja, pa i oni koji se razlikuju od drugih. Također, djeca će naučiti da mogu biti prijatelji i s onima koji su različiti od njih. Osim prijateljstva i prihvaćanja različitosti, slikovnica obuhvaća i temu svađe.

4.9. Obiteljski album

Slikovnicu *Obiteljski album* napisale su Sylvia Deinert i Tine Kreig, a ilustrirala je Ulrike Boljahn. Slikovnica prikazuje jednu od društveno osjetljivom problemu, a to je spolno zlostavljanje djece.

Slika 9. Naslovnica slikovnice *Obiteljski album*

Slikovnica prikazuje jednu mišju obitelj koja živi u svome ležaju skromnim životom. Obitelj se sastoji od mame, tate, strica Joje, Pinkice i Kikice. Jedino što Pinkica i Kikica ne smiju je izlaziti izvan ležaja jer to predstavlja opasnost za njih. Pinkica je, zajedno s lutkom koju joj je poklonio stric Joja, jako voljela listati obiteljski album. Pinkica je dobila lutku nakon što mu je morala dati pusu stricu Joji. Gdje god je Pinkica išla, ona je nosila lutku sa sobom. No, jednoga dana se lutka potrgala kada se Pinkica igrala s Kikicom. Pošto su se igrale izvan ležaja, morale su pobjeći jer je naišao mačak Čupac, a morale su ostaviti i lutku. Pinkica se htjela vratiti po lutku, ali smjela je to samo u pratnji odrasloga pa je s njom išao stric Joja. Kada su bili izvan ležaja, stric Joja odlučio je staviti Pinkicu u krilo i pritiskati ju, što se njoj nije niti malo sviđalo. Ti su dodiri bivali sve češći. Stric Joja tjerao je Pinkicu da mu dira rep te joj je nakon toga rekao da ne smije nikome reći za to jer će inače munja uništiti obiteljski album koji ona voli listati. Nakon toga, Pinkica je odlučila izbjegavati strica Joju i sve je više vremena provodila sama, no u jednom trenutku upala je u zamku mačka Čupca zbog strica Joje koji je pokušao pobjeći, umjesto da je ostao i pomogao joj. Dok je bježao, stric Jojo udario je lampu te se tako zaglavio. Mačak ga je odlučio uzeti, a Pinkicu je uspjela osloboditi njena mama kojoj je Pinkica nakon toga priznala što se dogodilo. Na kraju priče, mama je Pinkici objasnila da ona nije napravila ništa krivo, da nije ni za što kriva te da se obiteljskom albumu neće ništa dogoditi. Iz obiteljskog albuma je maknuta slika strica Joje jer joj tamo više nije bilo mjesto.

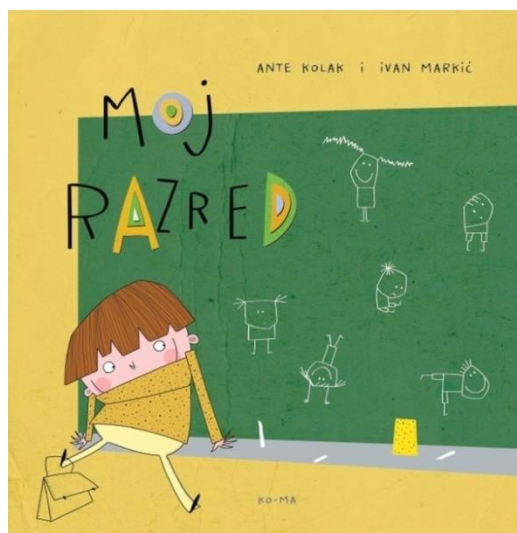
Kroz ovu slikovnicu objašnjava se da su najčešći spolni zlostavljači djece osobe koje su im bliske i za koje nikada ne bismo pomislili da su njihovi zlostavljači. Kako bi se autorice odmaknule od dječje stvarnosti, likovi u slikovnici su miševi. Dominacija strica Joje u slikovnici se prikazuje i

ilustracijama jer je uvijek prikazan veće od Pinkice i stavljen u prvi plan, no kada ga uhvati mačak, on je prikazan smanjeno jer se tada i njegova dominacija smanjuje. U slikovnici su korištene hladneboje. Stric Joja nosi odjeću crvene boje koja predstavlja opasnost, a mačak plave boje što je simbol oslobođenja i mira.

Slikovnica je namijenjena za roditelje, odgojitelje, djecu i psihologe kako bi se suočili s problemom spolnog zlostavljanja djece koje ostavlja trajne posljedice u njihovom psihofizičkom razvoju. Knjiga počinje prikazom počinitelja, slijedi prikaz žrtve, prikaz zlostavljanja, a na kraju je prikazano i moguće rješenje kako se dijete može izvući iz situacije zlostavljanja uz vanjsku pomoć neke druge osobe. Ova slikovnica prikazuje zlostavljanje na edukativan način koji je lako razumljiv djecu u osnovnoj školi, a nije zastrašujući.

4.10. *Moj razred*

Slikovnica *Moj razred* djelo je Ante Kolaka i Ivana Markića, a ilustratorica je Gordana Ivković. U ovoj slikovnici predstavljena je različitost djece, tj. učenika koji iznose svoje probleme u školskome životu i odrastanju.

Slika 10. Naslovnica slikovnice *Moj razred*

Slikovnica govori o razredu koji pohađa 10 dječaka i 14 djevojčica. Kod nekih od njih ističe se darežljivost, spremnost pomoći, duhovitost i hrabrost, no navode se i neke mane po kojima se razlikuju od drugih. Neki su neuredni, zaboravni i često se ljute. Ova slikovnica govori da je u redu biti različit i da je to sasvim normalno. Slikovnica uči djecu kako se družiti sa svima te da je svatko

dobar u nečemu. Slikovnica ne okrivljuje učenike zbog njihovih „slabosti“, već govori o individualnim osobitostima te manama i vrlinama koje je potrebno naučiti prihvatiti. U drugom djecu slikovnice nalaze se pitanja pomoću kojih se potiče razmišljanje o navedenoj temi.

Ne samo da nas uči o tome da svi imamo i vrline i mane, ova slikovnica uči nas i o značaju prijateljstva, otvorenosti prema drugima, značaju samopropitivanja i prihvaćanja drugih osoba. S ovim temama se pedagozi, učitelji i roditelji susreću na dnevnoj bazi, a upravo ova slikovnica može dati smjernice pri radu s djecom kada se pojave neki problemi ili izazovi.

5. ZAJEDNIŠTVO I TOLERANCIJA U RAZREDU

Razred je, prema Bognaru (1999), formirana grupa unutar koje se u školi obavlja proces odgoja i obrazovanja. U razrednim odjelima, učenici mogu sreći socijalne vještine, formirati sliku o sebi, učiti kako pomoći drugima, surađivati i dijeliti. Kriteriji prema kojima se formiraju razredi su dob, broj učenika, spol i slično. U prošlosti, dječaci i djevojčice nisu išli u isti razred jer su se odgajali u posebnim školama, no to više nije slučaj. Zajedničkim odgojem i obrazovanjem razvija se ravnopravan odnos između žena i muškaraca (Bognar, 1999).

Jedna od najsloženijih i najodgovornijih uloga učitelja je njegova podrška učenicima tijekom odgojno-obrazovnog procesa, a ta podrška znači:

(...) voditi računa o njihovu tjelesnom i duševnom zdravlju; (to znači prevenirati i zaštititi učenika od korištenja sredstava štetnih za zdravlje, ne preuraniti s učenjem sadržaja, poštovati propise zaštite na radu, učenika optimalno intelektualno opteretiti, primjenjivati optimalni stil rada u nastavi - ležernije ozračje poučavanja, sloboda izražavanja vlastitoga mišljenja, obrazložena kritika, suradnički odnos, kooperativno učenje i slično - te prepoznavanje i uzimanje u obzir mogućnosti učenika); težište svoga rada stavljati na brigu za intelektualni razvoj i za radne vrline svojih učenika (to znači učenicima postavljati intelektualne zahtjeve tako da svaki učenik može postići najbolji mogući uspjeh primjeren svojim mogućnostima) te doprinositi moralnom razvoju svojih učenika (to znači razvijati temeljne moralne norme, kao što su uvažavanje ljudskoga dostojanstva, vladanje sobom, radna volja, urednost, točnost, snošljivost, učtivost, tolerancija, pomoć drugima, demokratsko mišljenje i slično) (Jagić i Jurčić, 2006, str. 31).

Učiteljeva je uloga zadovoljiti iznad navedene aspekte kojima može pomoći učenicima te utjecati na njihovu percepciju o razredu i o školi. Budući da odnosi vršnjaka prolaze kroz različite uspone i padove, većina učenika pokušava svladati te probleme i to većinom završava uspješno. S jedne strane ima djece koja su ignorirana, odbačena i zanemarena, dok su s druge strane popularna djeca koja se također mogu osjećati usamljeno i nesretno (Buljubašić-Kuzmanović, 2010).

Pojam *tolerancija* dolazi iz latinskoga *tolerantia*, što dolazi od glagola *tolerare*, a znači *podnositi, tolerirati*. Tolerancija označava „stajalište osobe koja, obično zbog 'više sile' dopušta tuđa uvjerenja (iako se razlikuju od njezinih vlastitih) i dozvoljava da se drugi ponašaju drugačije ili upravo suprotno od njezinih vlastitih načela, ideja ili htijenja“ (Trimarchi, 1995, str. 322).

Posljednjih se godina sve više govori o toleranciji, no to i dalje najčešće bude kada je prekasno, odnosno kada se u novinama pojave članci koji govore o slučajevima poput onih kada dječak bude pretučen od strane vršnjaka. Mirela Skelac (2008) navodi da u učenju tolerancije najviše uloge

imaju vršnjaci, slavni sportaši i mediji. Djeca često odaberu slavne osobe kao osobe poput kojih žele biti pa su sklona i ponašati se tako. No, ukoliko njihov model bude kažnjen zbog nekog ponašanja, često prestaje imitiranje te osobe.

Ono što djeci nerijetko nedostaje je znanje o ponašanju u određenim situacijama jer ne znaju koja ponašanja su prihvaćena i poželjna od strane drugih. Također, ima i djece koja znaju kako se treba ponašati u određenim situacijama, ali to ne uspiju ostvariti u dovoljnoj mjeri ili uopće (Gresham, 2016).

Najznačajniju ulogu pri održavanju zajedništva i tolerancije u razrednom odjelu ima učitelj. Njegova je zadaća poticati učenike da se međusobno uvažavaju, poštuju, prihvaćaju, pokušaju razumjeti te za zajedno surađuju. Ako se u razrednom odjelu nalazi učenik koji je izoliran i odbačen, razredni odjel će ga prihvatiti ako mu učitelj pruži pomoć i prihvati ga jer će tada učitelj biti „model ponašanja učenika“ (Zrilić, 2010, str. 90).

Ako će učitelji u razrednim odjelima poticati učenike na suradnju i međusobno uvažavanje, tada će se to doprinijeti povećanju zajedništva i tolerancije. Svi učenici trebaju imati osjećaj vrijednosti i pripadnosti, trebaju se međusobno uvažavati i surađivati jedni s drugima. Upravo zbog toga s učenicima se trebaju provoditi radionice u kojima se potiče stvaranje „harmoničnih vršnjačkih odnosa, kao i prevencije vršnjačkog nasilja, odbačenosti, usamljenosti i drugih negativnih pojava koje su povezane s vršnjačkim odnosima.“ (Žic Ralić i Šifner, 2015).

6. POTENCIJAL PROBLEMSKE SLIKOVNICE

Problemske slikovnice mogu na primjeren način govoriti o stvarima i problemima koje je djeci ponekad teško riješiti, a nerijetko nisu ni roditelji, odgajatelji i učitelji sigurni kako bi trebali pristupiti određenom problemu. Uz ove slikovnice, djeci se na lakši način mogu objasniti teme koje znaju biti teške.

6.1. Uloga i važnost problemske slikovnice u nižim razredima osnovne škole

Pričanjem i čitanjem priča učitelji mogu pomoći učenicima razumjeti kako se osjećati te kako negativne osjećaje mogu pretvoriti u pozitivne. Nakon čitanja, vrlo je važno s učenicima razgovarati o pročitanome kako bi učenici bolje razumjeli ono što su čuli i vidjeli. Upravo iz tog razloga, na kraju mnogih problemskih slikovnica nalaze se različiti dodatci koji mogu pomoći pri vođenju tih razgovora.

Čitanjem problemskih slikovnica, učenici će se lakše nositi sa strahom, ljutnjom, tugom ili krivnjom. Budući da one govore o stvarnim temama kroz koje učenici mogu prolaziti, one nude pomoć učenicima kako bi se lakše mogli nositi s izazovima na putu njihova odrastanja te učiteljima kako bi mogli lakše doprijeti do učenika.

Priča je snažan pedagoški alat kroz koji se pružaju emocionalna povezanost i sigurnost te se pomoću nje lakše dolazi do ostvarivanja komunikacija s učenicima. Kroz problemske slikovnice učenici će doživjeti različite problematične situacije na novi način te će moći s učiteljima razgovarati o tim situacijama.

Valja napomenuti da osim što služe za regulaciju ponašanja djece, problemske slikovnice kod učenika potiču prosocijalne vještine poput pomaganja, suradnje i dogovaranja te emocionalni razvoj učenika kao što su samopouzdanje i sigurnost u sebe. Kod učenika će poticati maštu, kreativnost i pozitivno ozračje u učionici koje je važno kako bi se poticale socijalne interakcije među djecom i regulirala poželjna ponašanja učenika (Skočić Mihić i Klarić, 2014).

6.2. Uloga pedagoga u korištenju slikovnica u učionici

Izbor problemske slikovnice koja se koristi u učionici prepušten je učitelju koji predstavlja učenicima tu određenu slikovnicu. Vrlo važno je naglasiti da se svako književno-umjetničko djelo može predstaviti na mnogo načina pa tako može i problemska slikovnica koja isto tako učitelju daje izbor ovisno o njihovoj procjeni. Učitelji mogu određene dijelove slikovnica naglasiti i

izdvojiti, dok će druge dijelove izostaviti. Način na koji će učitelji interpretirati problemske slikovnice u učionici je izuzetno bitan, a pri interpretaciji problemskih slikovnica uvelike mogu pomoći školski pedagozi.

Uloga pedagoga vrlo je kompleksna. On je stručni suradnik koji koordinira, savjetuje, potiče, usmjerava i predviđa razvoj djece. Vuković (2009) navodi da su angažiranost, unapređenje odgojno-obrazovnog rada, inovativnost, kreativnost, stvaranje prepoznatljivosti škole i razvoj komunikacije u etapama odgojno-obrazovnog rada ono na čemu se temelji uloga školskog pedagoga.

Prema tome, pedagog je stručni suradnik čija je velika uloga osvještavanje korištenja slikovnica koje koriste učitelji radi njihove upotrebe, analize, refleksije i interpretacije. Pedagog može svojim stečenim iskustvom, znanjem, vještinama i kompetencijama pomoći učitelji pri odabiru problemskih slikovnica te njihovoj analizi. On može učiteljima ukazati na prednosti i nedostatke navedenih slikovnica te pomoći pri njihovoj interpretaciji.

6.3. Aktivnosti za učitelje nakon pročitanih problemskih slikovnica

6.3.1. Izrada bedževa

Nakon pročitanih problemskih slikovnica, učenici mogu provesti aktivnost *Izrada bedževa*. Zadatak je učenika predstaviti sebe kroz simbol. To može biti nešto što učenici vole, što ih čini sretnima ili ono što im je lijepo. Svaki učenik crta simbol na bijelu naljepnicu koju kasnije lijepi na bedž. Nakon što su izrađeni svi bedževi, učenici mogu izmiješati i nasumično podijeliti bedževe. Njihov zadatak je pronaći učenika koji je ukrasio taj bedž i saznati zašto je odabrao taj simbol. Zatim učenici predstavljaju ostatku razreda čiji su bedž dobili te govore, po njihovom mišljenju, u čemu je taj učenik dobar. Nakon toga učenik stavlja bedž učeniku koji ga je izradio te taj učenik predstavlja simbol idućeg učenika.

Kroz aktivnost učenici će uočiti pozitivne osobine svakog učenika u razredu, dati kompliment jedni drugima i razvijati će pozitivnu sliku o sebi i o drugima. Ova aktivnost učenicima može biti zanimljiva i zbog toga što ne znaju kod kojeg učenika je završio njihov bedž, a usput će razgovarati i s učenicima s kojima možda inače ne razgovaraju mnogo. Učitelj provođenjem ove aktivnosti može vidjeti odnose unutar razreda i razrednu klimu.

6.3.2. Čarobna kutija

Za aktivnost *Čarobna kutija*, učiteljica učenicima pokazuje „čarobnu kutiju“ jednom po jednom učeniku tako da drugi ne mogu vidjeti što se u njoj nalazi. Učiteljica objašnjava učenicima da se unutar kutije nalazi jedan poseban predmet (ogledalo), a oni ne smiju nikome reći o kojem se predmetu radi sve dok ga svi ne pogledaju. Nakon što su svi vidjeli o kojem predmetu se radi, učiteljica provodi razgovor s učenicima o tome da je svatko vidio nešto drugo unatoč tome što su svi gledali istu stvar. Također, s učenicima se provodi razgovor i o tome kakva su lica vidjeli te zaključuju da su svi vidjeli dječje lice. Tada će učenici primijetiti i da su oni svi djeca, ali da se svi razlikuju po nečemu što znači da imaju niz sličnosti, ali i obilježja po kojima se razlikuju jedni od drugih.

6.3.3. Ogledalo i ja

Aktivnost *Ogledalo i ja* provodi se tako da su učenici podijeljeni u dvije kolone te stoje tako da gledaju učenike iz susjedne kolone licem u lice. Prva kolona predstavlja ogledala, a druga predstavlja osobe koje se gledaju u ogledalu. Za vrijeme dok učiteljica priča priču po vlastitom odabiru, kolona učenika koji se gledaju u ogledalo će tu priču glumiti pokretima, a druga kolona, koja predstavlja ogledala, će slijediti pokrete osoba koje stoje nasuprot njih. Nakon što je ispričana priča, učenici će zamijeniti uloge na način da prva osoba predstavlja osobe koje se gledaju u ogledala dok druga predstavlja njihova ogledala.

Aktivnost *Ogledalo i ja* može se odraditi nakon aktivnosti *Čarobna kutija*. Njome učenici vježbaju neverbalnu komunikaciju kroz pokrete, koncentraciju, kreativnost te prihvaćaju odabrane pokrete drugih učenika koje ponavljaju.

6.3.4. Krug

Za aktivnost *Krug* učenici su raspoređeni u oblik kruga i hodaju u krug. Kada učiteljica kaže rečenicu „U krug neka uđu svi...“ u krug ulaze svi učenici koji se prepoznaju u rečenoj stavci i drug se zaustavlja. Učiteljica može reći stavke kao što su na primjer da u krug uđu svi dječaci, djevojčice, koji imaju plave uči, koji imaju kućnog ljubimca, koji vole matematiku, koji treniraju neki sport, koji se boje paukova, koji čuvaju neku tajnu, itd. Kada se krug zaustavi, učenici primjećuju da se neki učenici nalaze unutar kruga, a neki su ostali izvan kruga. Tako s učiteljicom zaključuju po čemu su slični s određenim osobama u razredu i po čemu se od drugih razlikuju.

Ovom aktivnošću uočavaju se sličnosti i razlike koje se uvažavaju jer svatko na svoj način pridonosi razredu, obitelji i društvu.

6.3.5. *Pošalji obruč*

Aktivnost *Pošalji obruč* provodi se tako da učenici stoje unutar kruga i druže se za ruke. Između jednog para učiteljica stavlja hula-hup obruč, a zadatak učenika je da taj obruč prođe cijeli krug i vrati se na početno mjesto, no tako da se učenici ne smiju prestati držati za ruke pa moraju smisliti različite načine da bi mogli proći kroz obruč svojim tijelom, a pri tome im pomažu naputci drugih učenika. Kroz ovu aktivnost učenici razvijaju odnos s vršnjacima i razvijaju osjećaj zajedništva.

6.3.6. *Obrni tepih*

Za aktivnost *Obrni tepih* učiteljica raspoređuje učenike u timove ovisno o broju učenika. Svaki tim dobiva tepih ili deku istih dimenzija. Tim se treba rasporediti na tepih tako da četvrtinu tepiha mora ostaviti praznim. Zadatak je učenika da u timu preokrenu tepih na drugu stranu, ali ga ne smiju napustiti, odnosno ne smije ni jedan učenik stajati izvan tepiha. Kako bi učenici preokrenuli tepih na drugu stranu, moraju zajedno doći do rješenja i djelovati zajedno jer jedino tako svaki član tima može stajati na preokrenutoj strani tepiha.

6.3.7. *Himna razreda*

Aktivnost *Himna razreda* provodi se tako što su učenici raspoređeni u skupine. Zadatak svake skupine je napisati po jednu strofu o toleranciji, prihvaćanju različitosti i prijateljstvu. Strofe se ujediniuju u zajedničku pjesmu koju učenici mogu uglazbiti i otpjevati. Kroz ovu aktivnost učenici će se kreativno izraziti, suradnički raditi u timu međusobno uvažavajući prijedloge i kritike te jačati zajedništvo kroz razgovor o toleranciji, prijateljstvu i prihvaćanju različitosti.

6.3.8. *Narukvica prijateljstva*

Za aktivnost *Narukvica prijateljstva* učiteljica u učionicu donosi deblje konce različitih boja. Zadatak je učenika izraditi narukvicu za jednu osobu iz njihovog razreda bez da znaju kojoj osoba će ta narukvica ići. Nada učenici izrade sve narukvice, svakom učeniku se po slučajnom odabirom daje jedna. Ova aktivnost potiče učenike na njegovanje prijateljskih odnosa, ulaganje vlastite snage

u izradu poklona za učenike iz njihovog razreda, vježba se fina motorika te se razvija kreativnost i međusobno pomaganje pri izvršenju zadatka.

7. ZAKLJUČAK

U ovome radu težilo se prikazati slikovnicu i naglasiti njezina važnost u životu djeteta, s posebnim osvrtom na važnost problemskih slikovnica koje se mogu koristiti za poticanje zajedništva i tolerancije u razredu. Problemske slikovnice izuzetno su značajne kada se učenici suočavaju s različitim problemskim situacijama. One će djecu naučiti kako identificirati vlastite i tuđe pozitivne osobine, pomoći će pri ostvarivanju suradnje, razumijevanju tuđih emocija, razvoju empatije, uočavanju sličnosti i različitosti između njih i drugih učenika, poštivanju razlika, oslobađanju stereotipa, predrasuda i diskriminacija, poticati će učenike na aktivno slušanje te razvijati pozitivno razredno ozračje i jačanje grupne povezanosti.

Osim što pomažu učiteljima pri učenju i poučavanju tijekom odgojno-obrazovnog procesa, one mogu pomoći i roditeljima i odgojiteljima. One će ponuditi rješenja mogućih problema te pomoći pri razgovoru s djecom o njima. Ti se problemi često „stavljaju pod tepih“ umjesto da se o njima otvoreno razgovara. Najvažniju ulogu pri korištenju problemske slikovnice u nastavi imaju učitelji jer oni moraju svojim učenicima ponuditi kvalitetnu problemsku slikovnicu koja će iznositi sadržaj primjeren njihovoj dobi, interesima i iskustvu, a nakon interpretacije treba osmisliti aktivnosti pomoću kojih će učenici s lakoćom i na zanimljiv način usvojiti stečena znanja i iskustva iz problemskih slikovnica.

Unatoč tome što je i dalje nedovoljan broj problemskih slikovnica, posebice onih hrvatskih autora, one postaju sve zastupljenije. Na učiteljima je da ustrajno razvijaju toleranciju i zajedništvo u razredu kako bi kod učenika razvijali moralne vrijednosti poput poštovanja, uljudnosti, odgovornosti, poniznosti, pristojnosti, druželjubivosti i iskrenosti, a problemske slikovnice u tome mogu uvelike pomoći.

8. LITERATURA

- Batinić, Š., i Majhut, B. (2001). *Od slikovnjaka do Vragobe: Hrvatske slikovnice do 1945.* Zagreb: Hrvatski školski muzej.
- Bognar, L. (1999). *Metodika odgoja.* Osijek: Pedagoški fakultet.
- Buljubašić-Kuzmanović, V. (2010). Socijalne kompetencije i vršnjački odnosi u školi. *Pedagogijska istraživanja*, 2, str. 191-201.
- Centner, S. (2007). *Kako zavoljeti knjigu i čitanje.* Đakovo: Tempo d.o.o.
- Crnković, M., i Težak, D. (2002). *Povijest hrvatske dječje književnosti: od početka do 1955. godine.* Zagreb: Znanje.
- Čačko, P. (2000). *Slikovnica, njezina definicija i funkcije. Kakva je knjiga slikovnica?* Zagreb: Knjižnice grada Zagreba.
- Čičko, H. (2000). Dva stoljeća slikovnice. U *Kakva je to knjiga slikovnica* (str. 17-19). Zagreb: Knjižnice grada Zagreba.
- Čičko, H., Danev, M., Dragoja, N., i Sultan, L. (2006). *Preporučeni popis slikovnica s anotacijama.* Dohvaćeno iz www.hkdrustvo.hr/datoteka/132
- Čudina-Obradović, M. (2008). *Igrom do čitanja.* Zagreb: Školska knjiga.
- Epstein, C. (1991). *The Art of Writing for Children: Skills and Techniques of the Craft.* Rotterdam: Archon books.
- Gresham, F. M. (2016). Social skills assessment and intervention for children and youth. *Cambridge Journal of Education*, 3, str. 319-332.
- Hameršak, M. (2014). *Zašto su izgubljene prve hrvatske slikovnice? Dječja književnost između knjige i igračke.* Etnološka istraživanja.
- Izdavačka kuća Evenio d.o.o. (2022). Dohvaćeno iz <https://www.evenio.hr/kategorija/slikovnice>
- Jagić, S., i Jurčić, M. (2006). Razredno-nastavno ozračje i zadovoljstvo učenika nastavom. *Acta Iadertina*, 3, str. 29-43.
- Majhut, B., i Zalar, D. (2008). Slikovnica. U *Hrvatska književna enciklopedija* (Svez. 4). Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža.
- Martinović, I., i Stričević, I. (2011). Slikovnica: prvi strukturirani čitateljski materijal namijenjen djetetu. *Libellarium*, 4 (1), str. 39-63.
- Narančić Kovač, S. (2015). *Jedna priča – dva pripovjedača: slikovnica kao pripovijed.* Zagreb: ArTresor naklada.

- Nikolajeva, M. (2003). Verbal And Visual Literacy: The Role of Picturebooks in the Reading Experience of Young Children. U *Handbook of Early Childhood Literacy* (str. 235-248). London: New Delhi: Tohousands Oaks – Sage Publications.
- Payton, J., Weissberg, R., Durlak, J., Dymnicki, A., Taylor, R., Schellinger, K., i dr. (2008). *The positive impact of social and emotional learning for kindergarten to eighth-grade students: Findings from three scientific reviews*. Chicago, IL: Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning.
- Skelac, M. (2008). *Moj svijet tolerancije*. Đakovo: Tempo.
- Skočić Mihić, S., i Klarić, M. (2014). Biblioterapija u inkluzivnoj praksi. *Dijete, vrtić, obitelj*, 20 (75), 30-31.
- Šišnović, I. (2011). Odgojno-obrazovna vrijednost slikovnice. *Dijete, vrtić, obitelj*, 17 (66), str. 8-9.
- Trimarchi, M. (1995). Od tolerancije do prihvaćanja različitosti. *Društvena istraživanja*, 2 (22), 321-329.
- Verdenik, M. (2015). *Nastavni materijal za izborni kolegij Slikovnica - prva knjiga djeteta*. Učiteljski fakultet Sveučilišta u Rijeci.
- Vizek Vidović, V., i Hrabar, D. (1999). *Čitajmo djeci za laku noć: Priručnik za odgojitelje i roditelje djece predškolske dobi*. Zagreb: UISP.
- Vuković, N. (2009). Unapređivanje kvalitete rada školskog pedagoga. *Napredak*, 150 (2), 209-223.
- Zalar, D., Kovač-Prugovečki, S., i Zalar, Z. (2009). *Slikovnica i dijete, Krićka i metodićka bilježnica 2*. Zagreb: Golden marketing - Tehnićka knjiga.
- Zrilić, S. (2010). Kvaliteta komunikacije i socijalni odnosi u razredu. *Pedagogijska istraživanja*, 2, str. 231-240.
- Žic Ralić, A., i Šifner, E. (2015). Poticanje zajedništva i tolerancije razlićnosti u razredu. *Napredak*, 1-2, str. 77-92.

IZJAVA O IZVORNOSTI DIPLOMSKOG RADA

Izjavljujem da je moj diplomski rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istoga nisam koristila drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

(vlastoručni potpis studenta)